

Analyse duurzaamheidsambities gemeenten

Scan van 100 coalitieakkoorden

25 juni 2018

Inleiding	3
Methode	3
Beperkingen	4
Analyse	6
1. Lange termijn doelstellingen	6
2. Korte termijn doelstellingen	8
3. Duurzaamheid in het bestemmingsplan	9
4. Aardgasvrij	11
5. Duurzaam gemeentelijk vastgoed	13
6. Elektrisch rijden	14
7. Communicatie richting bewoners	16
8. Ondersteunen en stimuleren burgercoöperaties en -initiatieven op gebied van duurzame energie	18
9. Budget behalen doelstelling	19
Conclusie	20

Inleiding

Op 21 maart jongstleden vonden de lokale verkiezingen plaats in het gros van de gemeenten. Inmiddels zijn we een kwartaal verder en is in de meeste gemeenten een nieuwe coalitie aangetreden.

Gemeenten zullen de komende jaren steeds relevanter worden in het openbaar bestuur, vanwege de decentralisatie van landelijke en provinciale taken. Daarnaast krijgen de gemeenten een belangrijke rol in wat één van de grootste maatschappelijke uitdagingen van Nederland mag heten: de transitie naar een duurzamer en klimaatvriendelijker economisch systeem.

De NVDE, koepelorganisatie voor duurzame energiebedrijven in Nederland, grijpt daarom de lokale coalitievorming aan voor een onderzoek naar het duurzaamheidsbeleid van gemeenten. De coalitieakkoorden van de honderd grootste gemeenten (die op 12 juni reeds zo'n akkoord hadden) zijn kwantitatief en kwalitatief geanalyseerd op basis van negen groene beleidspunten. Het rapport biedt een overzicht van de lokale duurzaamheidsambities.

Dit onderzoeksrapport is geschreven door public-affairsbureau Wallaart & Kusse Public Affairs (WKPA), in opdracht van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE).

Methode

WKPA heeft de coalitieakkoorden gescand van de honderd grootste gemeenten die vóór 12 juni gepubliceerd zijn, plus de gemeente Rotterdam. Concreet heeft dat geresulteerd in een range van de 119 grootste Nederlandse gemeenten van Amsterdam tot Wageningen, minus 19 gemeenten – waaronder bijvoorbeeld Rotterdam, Vlissingen en Smallingerland - die nog geen akkoord hadden gepresenteerd op 12 juni. Van deze honderd gemeenten zijn de volledige akkoorden doorgenomen.

De coalitieakkoorden zijn elk gescand aan de hand van tien groene beleidspunten die zijn opgesteld door de NVDE. Zie tabel 1.1 voor het overzicht van zoektermen.

1.	Lange termijn doelstelling CO ₂ -/energie-/klimaatneutraal	jaartal doelstelling bereikt
2.	Korte termijn doelstelling	% CO ₂ -reductie in de komende periode % Hernieuwbaar of MW/PJ duurzame energie
3.	Aanwijzen ruimte voor duurzame energie in bestemmingsplannen	Wordt dit genoemd? Ja of nee? Hoe?

4.	Wijken van het gas af en aardgasloze nieuwbouw:	Jaartal + aantal. (Per 20xx y aantal huizen aardgasvrij of alle huizen aardgasvrij)
5.	Verduurzaming eigen gemeentelijke gebouwen	Wordt dit genoemd? Ja of nee? Hoe?
6.	Aandacht voor elektrisch rijden: voorbeelden: aanbesteding laadpunten, college elektrisch rijden, gemeentelijk vervoer elektrisch; sturen met bv milieuzones, parkeertarieven (ik noem hier meerdere punten, maar je mag dus groen – lichtgroen – grijs scoren voor aandacht voor elektrisch rijden + opvallende voorbeelden noemen)	Is er aandacht voor elektrisch rijden? Ja of nee? Vul aan met wat er staat over elektrisch rijden
7.	Communicatie richting burgers (campagne, energieloket, informatieavonden)	Wordt dit genoemd? Ja of nee? Vul aan met wat er staat over communicatie richting burgers op gebied van duurzame energie.
8.	Ondersteunen en stimuleren burgercoöperaties en -initiatieven op gebied van duurzame energie	Wordt dit genoemd? Ja of nee? Vul aan met wat er staat over het ondersteunen van burgercoöperaties en initiatieven.
9.	Budget voor halen doelstelling (NB: zal vaak over aardgasvrij gaan)	In financiële paragraaf kijken welke bedragen er vrijgemaakt zijn voor duurzame energie/verduurzaming.

Tabel 1.1 | Duurzaamheidsthema's en bijbehorende zoektermen

Relevante passages zijn in een totaalbestand gezet, en vervolgens gecodeerd met drie kleuren (groen, lichtgroen en grijs) die het ambitieniveau representeren. Die categorisering is steeds opgezet aan de hand van de criteria per thema (zie tabel 1.2). In de meeste gevallen staat groen voor 'ja' of 'voorzien van concrete doelstellingen of maatregelen'. De categorie lichtgroen staat voor algemene of niet concreet uitgewerkte doelstellingen of maatregelen. Grijs staat voor (hooguit) algemene uitspraken of verwijzingen - maar vaak ook voor afwezigheid. Alles bij elkaar levert dat een overzicht op, dat zich kwantitatief makkelijk laat lezen, maar dat – door het behoud van de volledige passages – ook kwalitatief bruikbaar is.

Beperkingen

Deze werkwijze heeft een aantal belangrijke nuanceringspunten. De resultaten moeten niet gelezen worden als een volledige weergave van de duurzaamheidsambities die gemeenten

hebben. Dat heeft te maken met de functie van een coalitieakkoord, maar ook met de reikwijdte van het onderzoek.

Het onderzoek richt zich op de letterlijke tekst van coalitieakkoorden. Soms laten die stand beleid buiten beschouwing. Ook maken coalitiepartijen soms aanvullende afspraken buiten de tekst van het akkoord om. Dit blijft buiten de reikwijdte van deze studie.

Daarnaast zijn collegeakkoorden maar in beperkte mate maatgevend voor het daadwerkelijke beleid dat de komende vier jaar gevoerd zal worden. Colleges kunnen op eigen initiatief van de afspraken afwijken. De gemeenteraad kan plannen aanpassen of zelfs terzijde schuiven. Nieuwe problemen en prioriteiten steken de kop op, wat ook weer tot bijstelling van het beleid noopt. Daarnaast zijn vele voorstellen algemeen van aard en moet de daadwerkelijke invulling nog plaatsvinden, in overleg met de raad.

Duurzaamheidsbeleid is bovendien niet louter de verantwoordelijkheid van de gemeente. Landelijk beleid en afspraken met andere overheden als de provincie zorgen soms voor nieuwe ambities of nieuwe kaders. In de onderzochte coalitieakkoorden staat dan ook regelmatig het voornemen om met provincies in overleg te treden. Ook wordt vaak verwezen naar landelijke regelgeving die in werking zal treden (bijvoorbeeld het verbod op aardgasaansluiting bij nieuwbouw vanaf 1 juli 2018).

Coalitieakkoorden kunnen ook in lengte verschillen. Langere akkoorden besteden meer woorden aan duurzaamheidsambities. Zij zijn daarom in deze studie op voorhand in het voordeel ten opzichte van de beknopte akkoorden. Desalniettemin zegt het expliciteren van duurzaamheidsplannen in het akkoord wel degelijk iets over het daadwerkelijke ambitieniveau van de gemeenten. Daarom is hiervoor geen correctie doorgevoerd.

Een andere relativering is de wet van de remmende voorsprong. Gemeenten die in het verleden bijvoorbeeld al veel laadpalen hebben neergezet, scoren op voorhand minder goed dan gemeenten die op dat vlak een achterstand hebben die ze nu gaan inhalen.

Analyse

1. Lange termijn doelstellingen

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die in hun coalitieakkoord een jaartal hebben opgenomen voor wanneer ze energie- of klimaatneutraal willen zijn (groen).
- Gemeenten met duurzaamheidsambities, maar die nog geen concrete deadline stellen (lichtgroen)
- Gemeenten die slechts algemene uitspraken doen over het belang van klimaatmaatregelen, maar deze niet concreet invullen (grijs). Ook gemeenten die sowieso niets zeggen over dergelijke langetermijndoelstellingen behoren tot deze categorie.

Resultaten

Het klimaatvraagstuk is ook op gemeentelijk niveau actueel, zo blijkt uit deze scan. Hoewel de mate van ambitie sterk uiteenloopt, heeft het gros van de gemeenten op lange termijn ambities geformuleerd om bij te dragen aan de klimaatdoelstellingen van Parijs. Termen als “duurzaamheidsopgave”, “energietransitie” en “klimaatneutraal” zijn alom vertegenwoordigd in de gescande coalitieakkoorden. In totaal hebben zestig gemeenten een specifiek jaartal geformuleerd waarvoor ze energie- of klimaatneutraal willen zijn.

Het meest ambitieus is de gemeente Goeree-Overflakkee, die “streeft ernaar in 2020 energieneutraal te zijn”. Het grootste deel van de gemeenten binnen de groene categorie, wil tussen 2040 en 2050 klimaat- en/of energieneutraal zijn. In totaal geldt dit voor veertig gemeenten.

Er zijn zeventien gemeenten die vallen binnen de lichtgroene categorie. Dit geldt voor zowel grotere (bijvoorbeeld Eindhoven) als kleinere gemeenten (bijvoorbeeld Harderwijk). Een gemeente typerend voor deze categorie, is Hollands Kroon. Die gemeente formuleert haar ambities als volgt: “Hollands Kroon gaat concreter inzetten op duurzaamheid, biodiversiteit en de energietransitie. Wij presenteren een visie met een plan van aanpak.” Hieruit valt op te maken dat Hollands Kroon wel toewerkt naar het energie- of klimaatneutraal maken van de gemeente, maar hier op dit moment geen concrete doelstelling aan verbindt.

Ten slotte zijn er 23 gemeenten die weinig uitspraken doen over zowel over hun duurzame doelstellingen als over het tijdspad. Volgens de gemeente Etten-Leur wordt de energietransitie door inwoners “met uitzondering van zonnepanelen nauwelijks aangegeven als prioriteit”. Het is daarmee het enige coalitieakkoord dat expliciet aangeeft dat bewoners

de energietransitie niet als prioriteit beschouwen. De gemeente Tiel vindt “het stellen van doelen op het gebied van duurzaamheid een taak van de hele gemeenteraad”, en doet hier daarom geen uitspraken over in het coalitieakkoord.

2. Korte termijn doelstellingen

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die concrete korte termijn doelstellingen ter bevordering van duurzame energie en CO₂-reductie hebben geformuleerd (groen)
- Gemeenten die beloven op korte termijn te komen met doelstellingen of een klimaataanpak, maar hier nog geen concrete invulling aan geven (lichtgroen). gemeenten die al wel plannen op papier gezet hebben maar hier geen tijdspad aan verbinden, behoren tot deze categorie.
- Gemeenten die geen korte termijn doelstellingen geformuleerd of aangekondigd (grijs).

Resultaten

Ten opzichte van de langetermijndoelen is opvallend dat fors minder gemeenten concrete, doelstellingen voor de korte termijn geformuleerd hebben. In 27 van de gescande coalitieakkoorden komen dergelijke doelstellingen voor. Bijvoorbeeld in de gemeente Oss: “De eerste mijlpaal is om in 2023 aan de nationale norm van 16% duurzame energie te voldoen”. Of de gemeente Emmen: “De komende jaren ontwikkelen we drie windparken”. De gemeente Almere is nog concreter: “Wij willen dat in 2022 tussen de 2,5 en 3 PetaJoule wordt opgewekt of bespaard (60 tot 80% van het huidige verbruik voor de hele stad)”.

Sommige gemeenten hebben al wel een korte termijn doelstelling, maar nog niet concreet geformuleerd hoe hier invulling aan wordt gegeven. Bijvoorbeeld in Den Haag: “In 2021 heeft Den Haag voor elke wijk en elke buurt een concreet plan waarin staat hoe de overstap wordt gemaakt naar duurzame energie en warmte. In lijn met onze ambities maken we stevige prestatieafspraken met onze Haagse woningbouwcorporaties”. Dit geldt voor in totaal 35 van de gescande coalitieakkoorden. Er zijn ook gemeenten die verwijzen naar afspraken die gemaakt worden op regionaal niveau. Zo bereidt Delft “de besluitvorming voor die nodig is om de Regionale Energiestrategie uit te voeren”. Hetzelfde geldt voor de gemeenten Schiedam, Terneuzen, Rheden en Zwijndrecht.

Er zijn 38 gemeenten die geen kortetermijndoelstellingen geformuleerd hebben. Hiertoe behoren overigens ook gemeenten die wel langetermijndoelstellingen in hun coalitieakkoord opgenomen hebben. Dat kan betekenen dat deze gemeenten nog niet toegekomen zijn aan de vraag wat die lange termijn doelstelling op de korte termijn betekent. Dit het geval bij achttien gemeenten.

3. Duurzaamheid in het bestemmingsplan

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten, die alle doelstellingen op het vlak van grondgebruik en bouw koppelen aan duurzaamheid (groen). In eerste instantie gaat het hier om het opnemen van duurzaamheidseisen in het bestemmingsplan. Ook gemeenten die duurzaamheid concreet tot uitdrukking brengen in het ruimtelijk beleid (bij windmolens, zonneweides, en duurzaamheidsplannen in het kader van de Omgevingswet) vallen in deze categorie.
- Gemeenten met duurzaamheidsambities op wijk- of buurniveau zonder nu reeds concrete locaties te noemen. Deze gemeenten stellen wijk- of buurtplannen op, gaan in gesprek met bewoners en woningcorporaties (lichtgroen).
- Gemeenten die geen duurzaamheidsambities hebben gekoppeld aan concrete locaties, wijken of wijkbeheerders binnen de gemeenten (grijs).

In dit hoofdstuk zijn de concrete plannen voor ruimtelijke invulling van duurzaamheidsambities geanalyseerd. Daarom zijn de criteria streng gehanteerd. Daarom bevinden zich in deze categorie een aantal gemeenten die bijvoorbeeld wel degelijk onderzoek gaan doen naar bijvoorbeeld plaatsing van zonnepanelen of windmolens. Ook zijn in deze categorie gemeenten die in gesprek gaan met woningcorporaties of bedrijfsleven - zonder al wijken te noemen die ze op het oog hebben. Ook algemene voornemens met betrekking tot duurzaamheid in de Omgevingsvisie vallen in de grijze categorie.

Resultaten

Het koppelen van duurzaamheidsambities aan het bestemmingsplan komt slechts beperkt terug in de coalitieakkoorden. Twaalf van de honderd onderzochte gemeenten vallen in de groene categorie. Maar slechts één van de honderd onderzochte gemeenten heeft expliciet de koppeling tussen duurzaamheid en het bestemmingsplan vastgelegd in de plannen van het coalitieakkoord: De Friese Meren. In het coalitieakkoord zeggen ze hier het volgende over: "Het integreren van de duurzaamheidsdoelen in bestemmingsplannen en (ruimtelijke) projecten i.c.m. het afwegen van duurzaamheid bij ieder beleidsvoornemen (college- en raadsvoorstellen)".

De overige groene gemeenten hebben concrete plannen voor locaties voor windmolens (Zaanstad, 's-Hertogenbosch, Zwolle, Dordrecht, Ede, Oss, Oosterhout, Zutphen, Geldrop-Mierlo) en/of zonneweides (Maastricht, Ede, Alphen aan den Rijn, Schagen (ECN), Geldrop-Mierlo).

Binnen de lichtgroene categorie vallen veertien van de honderd coalitieakkoorden. Drie van deze veertien vallen op door de uniciteit van de plannen: Amsterdam wil duurzaamheidseisen gaan stellen voor de vestiging van bedrijven.

Noemenswaardig is daarnaast het plan van de gemeente Amsterdam voor 'groene leges' voor bouwprojecten waar duurzaamheid centraal speelt. Woerden gaat zogenaamde

duurzaamheidsambassadeurs inzetten, die initiatieven aanjagen en knelpunten in de regelgeving in kaart moeten brengen. In Heusden tenslotte wordt ingezet op coöperatief beheer van zonnepanelen en windmolens, zodat ook opbrengsten terugvloeien naar de lokale bewoners.

Van de honderd coalitieakkoorden zijn er 74 ingedeeld in de grijze categorie.

4. Aardgasvrij

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die een concrete doelstelling opnemen (voor de collegeperiode dan wel voor een jaartal nadien) voor volledige loskoppeling van aardgas (groen). In deze categorie zijn ook gemeenten opgenomen die een concrete ambitie uitspreken voor het gasloos maken van bestaande woningen, bijvoorbeeld bij renovatie. Ook gemeenten die aankondigen binnen de komende periode een plan te maken, of bijvoorbeeld met woningcorporaties afspraken gaan maken hoe bestaande bouw van het gas af te koppelen, krijgen een groene beoordeling.
- Gemeenten die wel concrete doelstellingen voor nieuwbouw, al dan niet aangevuld met een algemene opmerking over het gasvrij maken van bestaande bouw (lichtgroen).
- Gemeenten die geen ambitie opnemen ten aanzien van gasvrij bouwen, ofwel in algemene termen (grijs). Een aantal van deze coalitieakkoorden kondigt wel onderzoek of verkenning aan.

Resultaten

Van de honderd onderzochte akkoorden bevatten 45 concrete plannen voor het aardgasvrij maken van (delen van) de gemeente. Het overgrote deel daarvan is met name gericht op het opleveren van gasvrije nieuwbouwwoningen, en het aardgasvrij maken van bestaande huizen waarvan renovatie in de planning staat.

Wat opvalt is dat veel gemeenten nog nadrukkelijk naar de ontwikkelingen bij het Rijk kijken voor ze zich op harde doelstellingen vastleggen. Neem bijvoorbeeld (het met lichtgroen beoordeelde) Hellevoetsluis, waar ze “De ontwikkelingen rond het gasloos maken van bestaande woningen nauwgezet zullen volgen”.

Gemeenten die deze collegeperiode proactief aan de slag gaan met het aardgasvrij maken van bestaande woningen, verschillen inhoudelijk onderling sterk. Vijf gemeenten hebben zichzelf een deadline gesteld voor het volledig aardgasvrij maken van de gemeente. Twee van hen willen uiterlijk 2050 aardgasvrij zijn, twee in 2040 en één in 2035. Twee gemeenten hebben zich een langetermijn-deadline gesteld voor gedeeltelijk aardgasvrij zijn: voor Ede geldt dat het complete huuraanbod in 2035 van het gas moet zijn, voor Nijmegen geldt een doelstelling van 40.000 woningen in 2030.

Acht gemeenten hebben ook een concrete doelstelling voor deze collegeperiode geformuleerd voor het aardgasvrij maken. In Heerlen gaan de komende vier jaar 500 huizen van het gas af, in Maastricht 8000 stuks en in Den Haag tussen de 25.000 en 30.000. Schagen spreekt over “de eerste wijken”, Assen gaat voor één wijk aardgasvrij in 2022, Amsterdam en Arnhem voor drie wijken, en Nijmegen voor maar liefst acht wijken. Het

college in Geldrop-Mierlo heeft zich ten doel gesteld 10% van de huizen aardgasvrij te hebben in 2022.

Omdat gasvrije nieuwbouw vanaf 1 juli de landelijke norm wordt, is het enkele feit dat coalitieakkoorden dit omarmen niet genoeg voor een groene beoordeling. Het aankondigen van een wijkgericht experiment (proeftuin), afspraken met woningcorporaties of het aankondigen van een nader plan gedurende de collegeperiode volstaat wel voor een groene beoordeling.

Het akkoord van Delft (groen) biedt een typisch voorbeeld van zo'n procesafspraken: "Voor 2021 hebben wij een energie-infrastructuurplan met een planning voor de hele gemeente wanneer welke wijken van het aardgas af gaan en wat het alternatief is."

Sommige gemeenten zijn echter zeer algemeen over hun plannen met het gasvrij maken van bestaande bouw. Zij scoren daarom lichtgroen (22 in totaal). Zie bijvoorbeeld Schiedam: "Nieuwe bouwprojecten worden in beginsel gasloos en we komen tot een plan hoe bestaande woningen en bedrijven binnen afzienbare tijd afscheid kunnen nemen van het gebruik van gas".

In de grijze categorie zijn 33 gemeenten ingedeeld. Sommige van hen maken wel melding van aardgasvrij bouwen, maar koppelen de doelstelling aan overleg, onderzoek of verkenning. Voor lang niet alle gemeenten in deze categorie geldt dat er geen enkele ambitie op gasvrij maken is. Doelstellingen zijn echter niet concreet gemaakt, of er wordt ingezet op overleg en verkenning.

In Medemblik is het college zelfs niet duidelijk over het gasloos opleveren van nieuwbouw: "Nieuwbouwwoningen zijn zo duurzaam en energiezuinig mogelijk en bij voorkeur gasloos (binnenkort wettelijk verplicht bij nieuwbouw)". Om die reden vinden we Medemblik terug in de grijze categorie. Ook een verwijzing naar een vervolgplan zonder dat gasvrije nieuwbouw op voorhand de uitkomst is, beoordelen we met grijs. Zie bijvoorbeeld Stichtse Vecht: 'De woonvisie wordt aangepast op aardgasvrij en energieneutraal.'

5. Duurzaam gemeentelijk vastgoed

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die een concrete doelstelling hebben geformuleerd voor de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed, met daarin in ieder geval een jaartal, percentage en/of budget (groen).
- Gemeenten die spreken over het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed, zonder daar concrete termen bij te formuleren (lichtgroen).
- Gemeenten die geen ambities met betrekking tot het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed hebben geformuleerd (grijs). Sommige van deze gemeenten hebben wel doelstellingen met betrekking tot duurzaam inkopen of vergroening van het gemeentelijk wagenpark, maar deze doelen zijn niet concreet gemaakt.

Resultaat

Verduurzaming van gemeentelijk vastgoed is een ambitie die vooral in algemene termen uitgesproken wordt. Van de honderd gemeenten spreken er 43 van verduurzaming van het eigen vastgoed, zonder het woord 'volledig', of zonder enige andere specificatie. Wel spreken deze gemeenten vaak in termen van 'het goede voorbeeld geven'. Deze gemeenten zijn ingedeeld in de lichtgroene categorie.

In negen van de honderd onderzochte akkoorden wordt een concreet kader gegeven voor verduurzaming van het vastgoed. Hier wordt een jaartal uitgesproken voor (volledig of gedeeltelijk) energieneutraal of duurzaam vastgoed, ofwel een budget vrijgemaakt. Deze negen gemeenten zijn daarmee in de groene categorie ingedeeld. De resterende 48 gemeenten reppen niet over verduurzaming van het eigen vastgoed.

Zes van de negen groene gemeenten hebben een jaartal als doelstelling voor volledige verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed opgenomen in het coalitieakkoord. Twee gemeenten hebben 2025 als doelstelling, daarnaast worden 2020, 2022, 2030 en 2040 genoemd. Twee andere 'groene' gemeenten hebben een budget vrijgemaakt voor vergroening van het eigen vastgoed. In Breda is dit jaarlijks een bedrag van 700.000 euro, in Helmond is dit een eenmalige impuls van twee miljoen euro.

Verder opvallend: in zeven van de 43 vermelde lichtgroene gemeenten wordt wel een concrete maatregel genomen met het plaatsen van zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed. Dat is bijvoorbeeld het geval in Maastricht, Heerlen en Sittard-Geleen.

6. Elektrisch rijden

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die aankondigen het aantal laadpalen te gaan uitbreiden (groen).
- Gemeenten die wel elektrisch rijden gaan stimuleren, maar daaraan vervolgens nog geen concrete handeling verbinden (lichtgroen). Sommige gemeenten in deze groep kondigen wel aan duurzaam aan te besteden in de vervoerssector - bijvoorbeeld in het openbaar vervoer. Ook kondigen ze soms aan het eigen wagenpark elektrisch te maken. Gemeenten die gaan onderzoeken hoe elektrisch rijden kan worden uitgebreid, vallen ook in deze categorie
- Gemeenten die geen ambitie met betrekking tot duurzaam vervoer opnemen in hun coalitieakkoord (grijs). Sommige van hen sturen wel aan op overleg met bijvoorbeeld met de provincie, de taxibranche of ondernemers. Omdat dit te algemeen is (en bijvoorbeeld niet ondersteund met bijvoorbeeld een milieuzone), zijn de betreffende gemeenten opgenomen in de grijze categorie.

Resultaten

In 55 van de honderd onderzochte coalitieakkoorden is elektrisch vervoer vermeld. Twee van die vermeldingen zijn opgenomen in de grijze categorie. Zo gaat Amsterdam werk maken van de taximarkt, en spreekt de ambitie uit om taxi's versneld elektrisch te maken. Ook wil de gemeente dat de taxibranche in 2025 uitstootvrij is. Hier is echter geen regulering of handhaving bij voorgenomen. Daarnaast is in het coalitieakkoord van Zwolle opgenomen: "Wij vragen de provincie Overijssel zich in te zetten voor volledig elektrisch busvervoer".

In de groene categorie vallen 27 van de honderd coalitieakkoorden. Deze gemeenten kondigen aan - in uiteenlopende bewoordingen - het aantal laadpalen uit te breiden. Soms doen ze dat indirect; zo zegt de gemeente Houten toe "het aantal laadpalen aan te laten sluiten bij de groeiende behoefte van onze inwoners". Veel andere gemeenten stellen eenvoudigweg het aantal laadpalen te zullen uitbreiden.

Binnen de groene categorie vallen gemeenten op, die twee aanvullende ambities met betrekking tot elektrisch vervoer hebben. Allereerst nemen de gemeenten Eindhoven en Hilversum zich voor ook door middel van het parkeerbeleid elektrisch vervoer te stimuleren. Zo wordt in het coalitieakkoord van Eindhoven gesproken van "goedkopere (sic) parkeertarieven" voor elektrische auto's. In het akkoord van Hilversum is opgenomen elektrisch rijden te stimuleren door het parkeervergunningenbeleid. Ten tweede nemen de coalities in Maastricht en Eindhoven zich voor snellaadstations te zullen bouwen.

Binnen de lichtgroene categorie vallen 26 gemeenten. Deze categorie kenmerkt zich door in algemene termen geformuleerde ambities, zoals in het coalitieakkoord van Hoogeveen: "Het bedrijfsleven neemt hier vaak ook zelf het initiatief voor. Daarom zetten we ons vooral in op het stimuleren van voldoende laadpalen en waar nodig zullen we ook faciliteren". Er wordt voorts veel gesproken van het onderzoeken van mogelijkheden en het opstellen van een

visie met betrekking tot de laadinfrastructuur. Verder valt het op dat acht gemeenten in de verkenningen zich ook specifiek richten op waterstof als brandstof. De gemeenten Breda, Ede, Emmen, Roosendaal, Assen, Nieuwegein, Goeree-Overflakkee en Steenwijkerland hebben dit opgenomen in het coalitieakkoord.

Tot slot spreekt alleen de gemeente Maastricht een concrete doelstelling uit voor volledig elektrisch openbaar vervoer: in 2030 moet dat gerealiseerd zijn.

Opvallend is dat geen enkele gemeente een directe koppeling tussen het instrument milieuzone en het stimuleren van elektrisch rijden legt.

7. Communicatie richting bewoners

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die speciale loketten en kennis- of informatiecentra oprichten waar inwoners van hun gemeente informatie kunnen inwinnen specifiek voor de duurzaamheidsopgave (groen). Ook gemeenten die het voornemen hebben speciale voorlichtingscampagnes oprichten, vallen binnen deze categorie.
- Gemeenten die het belang van communicatie jegens inwoners met betrekking tot verduurzaming benadrukken, net als het betrekken van inwoners bij het beleid, maar nog niet duidelijk aangeven hoe ze dat gaan invullen (lichtgroen).
- Gemeenten die in het akkoord geen aandacht besteden aan communicatie over duurzaamheid met bewoners of het belang daarvan (grijs).

Resultaten

“We willen inwoners en bedrijven graag helpen bij het maken van de juiste keuzes bij verduurzaming en het aardgasvrij maken van hun panden”, stelt de gemeente Eindhoven in hun coalitieakkoord. “Daarom richten we een servicepunt in, waar inwoners en bedrijven terecht kunnen voor maatwerk advies en informatie over bijvoorbeeld subsidiemogelijkheden en ingewikkelde regelgeving.” Dit is een mooi voorbeeld van een gemeente die behoort tot de groene categorie.

In totaal beloven 29 gemeenten in hun coalitieakkoord om speciale loketten op te richten, waar burgers terecht kunnen voor informatie over bijvoorbeeld de energietransitie. In Heerlen helpt de gemeente “burgers op weg en geven we concrete tips via energie- en afvalcoaches die de buurten in gaan en mensen adviseren over energiegebruik”. De gemeente Zaanstad hoopt hiervoor enthousiaste inwoners op te leiden. Een handjevol gemeenten belooft dergelijke coaches in te zetten, die letterlijk de wijk in gaan.

De meeste ‘groene’ gemeenten hebben het voornemen speciale ‘energieloketten’ op te richten. Het doel van deze loketten is mensen op een laagdrempelige wijze te informeren, motiveren en adviseren. Bijvoorbeeld in Hilversum: “Het ‘hoe’ geven we samen met de inwoners, ondernemers en de markt vorm. We initiëren daarbij in regionaal verband de oprichting van een energiedienstenbedrijf. Een energiedienstenbedrijf ontzorgt inwoners bij de verduurzamingsopgave en kan lokale organisaties versterken o.a. door administratieve ondersteuning en deskundigheid. Bij voorkeur heeft zo’n energiedienstenbedrijf een energieloket in elke wijk om bewoners te informeren en aan te spreken”.

Sommige gemeenten zijn van plan speciale voorlichtingscampagnes op te zetten, om zo bewustzijn te creëren en inwoners te betrekken bij de duurzaamheidsopgave. In Veldhoven, Wijchen, Helmond en Rheden worden dergelijke voorlichtingscampagnes opgezet.

In 24 coalitieakkoorden wordt het belang van goede communicatie met inwoners benadrukt, maar moet een concrete invulling nog uitgewerkt worden. Hierdoor zijn uitspraken over

communicatie met burgers algemeen van aard, zoals in Roosendaal: “Werken aan een toekomstbestendig Roosendaal betekent samen de brede beweging naar ‘meer duurzaamheid’ versterken. Iedereen kan bijdragen en het verschil maken. Voorlichting aan jong en oud is hierbij van belang. Wij dragen uit wat er in Roosendaal allemaal aan goede initiatieven loopt, én bijkomt”. Omdat het coalitieakkoord niet duidelijk maakt wat de gemeente de komende tijd gaat doen op het vlak van communicatie, valt Roosendaal binnen de lichtgroene categorie.

In 47 van de coalitieakkoorden is niets terug te lezen over enige vorm van communicatie met bewoners.

8. Ondersteunen en stimuleren burgercoöperaties en -initiatieven op gebied van duurzame energie

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die in hun coalitieakkoord aangeven burgercoöperaties en -initiatieven op gebied van duurzame energie te ondersteunen (groen).
- Gemeenten die het belang van 'samen' in de energietransitie aanmoedigen of ondersteunen, maar dit nog niet concreet invullen (lichtgroen).
- Gemeenten die niet specifiek verwijzen naar het bovenstaande (grijs).

Resultaten

Bijna alle coalitieakkoorden spreken de wens uit om burgerparticipatie te bevorderen. In veertig akkoorden geeft de coalitie aan burgercoöperaties en -initiatieven op het gebied van duurzame energie te ondersteunen. Dat geldt voor zowel grote als kleine gemeenten, verspreid door Nederland. Bijvoorbeeld in Leeuwarden: "Initiatieven voor duurzame energieopwekking vanuit wijken en dorpen ondersteunen we van harte". Of in het Limburgse Venray: "Wij stimuleren en waar nodig en mogelijk faciliteren lokale (burger-) initiatieven, zoals coöperaties, op het gebied van duurzaamheid als deze bijdragen aan onze duurzaamheidsdoelstellingen." Het gaat hierbij voornamelijk om gezamenlijke verbanden, waarbij het wordt gewaardeerd als burgers zelf het initiatief nemen.

Er zijn zeventien gemeenten die het belang van 'samen' in de energietransitie aanmoedigen of ondersteunen maar dit nog niet concreet onderbouwen. Een treffend voorbeeld is de gemeente Meierijstad: "Burger- en overheidsparticipatie passen we bewust toe zodat de burger maximaal betrokken wordt en zich betrokken voelt. We treden initiatieven van inwoners en ondernemers met openheid en enthousiasme tegemoet". Een mooie ambitie, maar hoe het college hier invulling aan wenst te geven is niet duidelijk. Anderzijds kunnen we stellen dat het positief is dat deze gemeenten wel het belang burgercoöperaties en -initiatieven onderkennen. Wellicht is er momenteel nog geen beleid voor dergelijke initiatieven, omdat ze nog niet (veel) voorkomen in deze gemeenten.

De overige 43 gemeenten zijn ingedeeld in de grijze categorie, omdat deze gemeenten überhaupt niet verwijzen naar burgercoöperaties of initiatieven.

9. Budget behalen doelstelling

Categorisering

De volgende criteria zijn gebruikt om gemeenten een score toe te kennen:

- Gemeenten die in de financiële paragraaf van het coalitieakkoord budget vrijmaken voor het behalen van hun doelstelling, structureel of via een fonds (groen).
- Gemeenten die hebben aangegeven een budget vrij te maken, maar niet aangegeven hoe groot dit budget is (lichtgroen)
- Gemeenten met coalitieakkoorden waarin geen (verwijzing naar een) budget opgenomen is voor verduurzaming (grijs)

Resultaten

Een opvallend resultaat uit dit onderzoek is dat de meeste gemeenten geen financiële paragraaf hebben opgenomen in hun coalitieakkoord. In feite betekent dit dat gemeenten geen financiële verantwoordelijkheid nemen voor het beleid dat ze willen uitvoeren. Het financiële plaatje zal ongetwijfeld nog komen, maar dat neemt niet weg dat momenteel niet duidelijk is met welk geld gemeenten de genoemde plannen willen realiseren.

Meer dan de helft van de onderzochte gemeenten heeft ofwel geen financiële paragraaf opgenomen in hun coalitieakkoord, ofwel een financiële paragraaf waarin nog geen budget voor duurzaamheidsdoelstellingen opgenomen is. Het precieze aantal ligt op 67 gemeenten. Negen gemeenten kondigen wel aan een budget vrij te maken voor hun doelstellingen, maar zeggen nog niet hoe groot. Zo wil de coalitie in Den Bosch inwoners betrekken en stimuleren door “binnen het wijk- en buurtbudget middelen toe te voegen voor groenprojecten”. Deze ‘middelen’ worden echter niet nader toegelicht.

De gemeente Overbetuwe heeft wel een idee van het vrij te maken budget, maar wil zich hier nog niet op vastpinnen: “Wij hebben de bereidheid om voor duurzaamheid structurele middelen vrij te maken (gedacht wordt aan € 200.000 per jaar), maar er zal eerst nader onderzoek moeten plaatsvinden naar het bedrag wat noodzakelijk en wenselijk (respectievelijk haalbaar) is. De routekaart is daarbij leidend (geen fondsvorming maar concrete maatregelen bekostigen).”

In 24 coalitieakkoorden is wel een budget vermeld waarmee de doelstelling behaald moet worden. De gemeente Amsterdam zal een fonds oprichten voor de Energietransitie en ‘Amsterdam Aardgasvrij’. Dit fonds wordt gevuld met 150 miljoen euro. De gemeente Almere maakt structureel een bedrag vrij ten behoeve van duurzaamheid, zo blijkt uit het akkoord. Dat bedrag loopt op van 500.000 euro in 2019 tot 650.000 euro in 2022. Ook de gemeente Arnhem heeft een budget vrijgemaakt voor het behalen van hun doelstellingen: “Om de doelen van New Energy Made in Arnhem te halen is extra geld en inzet nodig. Daarom stellen we een klimaatfonds in van €10 miljoen. De komende periode starten we met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor reserveren we jaarlijks een bedrag dat oploopt naar €1,25 miljoen. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Conclusie

Om een overzicht te krijgen van de politieke ambities op het gebied van energietransitie, zijn honderd coalitieakkoorden gescand. Hieruit blijkt het volgende.

... De energietransitie leeft in de gemeenten...

Een eerste, algemene conclusie is dat het grootste deel van de gemeenten de energietransitie in het coalitieakkoord benoemt en het belang hiervan erkent. Hoewel de honderd gescande coalitieakkoorden inhoudelijk vaak sterk van elkaar verschillen, komen termen als “duurzaamheidsopgave”, “gasloos”, “klimaatneutraal”, “verduurzaming” en “CO2-reductie” geregeld terug. Gemeenten beseffen dat het Klimaatverdrag van Parijs ook op lokaal niveau beleidsverandering vergt.

... Maar de mate van ambitie loopt uiteen...

Hoewel de energietransitie leeft bij de decentrale overheden, verschillen onderlinge ambities sterk van elkaar. Het begint al in de concrete doelstellingen die gemeenten voor de lange termijn hebben geformuleerd. Zestig gemeenten hebben een concreet jaartal geformuleerd waarvoor de energietransitie gerealiseerd moet zijn. Van de honderd gemeenten heeft slechts één gemeente de ambitie in 2020 energieneutraal te zijn. Heeft het eiland Goeree-Overflakkee de lat te hoog gelegd, of ontbreekt het in de overige honderd gemeenten aan ambitie? Dit zou een interessante invalshoek kunnen zijn voor de NVDE.

... Op korte termijn hebben gemeenten weinig concrete plannen...

Slechts 27 gemeenten hebben op de korte termijn concrete plannen geformuleerd om de energietransitie te bevorderen. Daartoe behoren ook gemeenten die wel een jaartal genoemd hebben voor wanneer de energietransitie gerealiseerd moet zijn. Het zou kunnen dat deze gemeenten nog niet zijn toegekomen aan het opstellen van dergelijke plannen. De ‘transitie-ambitie’ is er echter wel. Hier liggen dan ook kansen voor de NVDE: welke concrete stappen moeten gemeenten nú nemen, willen ze tussen 2040 en 2050 energieneutraal zijn? Een belangrijke vraag, aangezien veertig van de gescande gemeenten die ambitie hebben.

... Maar gemeenten willen wel het goede voorbeeld nemen...

Veel gemeenten zien voor zichzelf een voorbeeldfunctie weggelegd, waarbij ze meestal algemene ambities definiëren. Het plaatsen van zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed in zeven gemeenten getuigt van enige dadendrang. Hier ligt ruimte voor de NVDE om aan te dringen op het formuleren van een concretere doelstelling. Gemeenten kunnen een voorbeeld nemen aan Utrecht, Ede, Hilversum, Hoogeveen, Heusde en Horst aan de Maas, die elk een deadline hebben voor complete verduurzaming van het vastgoed.

... Gemeenten worstelen met het betrekken van inwoners...

Hoewel de meeste gemeenten het belang van een bottom up initiatieven onderkennen, ontbreekt er vaak nog beleid om zulke initiatieven aan te moedigen. Hetzelfde geldt voor gerichte communicatie over de energietransitie richting bewoners. In totaal 29 gemeenten

richten speciale loketten op om inwoners te helpen bij de energietransitie, terwijl deze opgave ook in de overige gemeenten een hele kluit is voor bewoners. Willen gemeenten hun korte termijn plannen de komende jaren realiseren, dan zullen ze lokale initiatieven op tastbare wijze moeten aanmoedigen. Dat betekent: korte lijntjes met inwoners, initiatieven actief aansporen en loketten faciliteren waar bewoners terecht kunnen met vragen en zorgen.

... De nieuwbouw wordt aardgasvrij, maar voor de overige bebouwing is dat onzeker...
Iets meer dan de helft van de gescande gemeenten heeft concrete ambities om delen van de gemeente aardgasvrij te maken. Meestal zijn ze vooral gericht op het aardgasvrij bouwen van nieuwbouwwoningen. Veel gemeenten grijpen ook renovatie van bestaande huizen aan om de stap naar aardgasvrij te zetten. De plannen voor bestaande bouw zullen de komende periode meer vorm moeten krijgen, aangezien slechts een beperkt deel van de gastransitie via nieuwbouw gerealiseerd kan worden

...Financiële paragrafen ontbreken grotendeels...

Een van de opvallendste conclusies uit de scan is dat financiële paragrafen grotendeels ontbreken in coalitieakkoorden. Op zichzelf is dat al nieuwswaardig, maar voor de NVDE is het wellicht interessanter dat 67 coalitieakkoorden nog geen budget hebben vrijgemaakt voor de duurzaamheidsopgave. Veel van die gemeenten hebben wel lange- of korte termijn doelstellingen geformuleerd om te verduurzamen. Voor inwoners van deze gemeenten is het belangrijk te weten uit welke budgetten de duurzaamheidsopgave gefinancierd gaat worden. Waar gemeenten beloven inwoners tegemoet te komen in de transitie, is bovendien de hoogte van het beschikbaar budget van belang. Dat zou voor de NVDE de vermelding waard kunnen zijn.